

**GRE
NSW
ERK** X10

25 september t/m 12 oktober 2010

KUNSTENFESTIVAL ENSCHEDA

Programma | Programme 2010

INHOUDSOPGAVE

04	Inleiding "Beter dan?!" – Yvonne Franquinet
07	Beter dan God, het dilemma van maakbare schoonheid – TwentseWelle
09	De Furie – Filip Jonker Rijksmuseum Twenthe
11	Over Leven – Joris Laarman en Anita Star TETEM kunstruimte
13	Mogen wij ook tijdelijk (...) – 21rozendaal
15	Wat is de ambitie van Kunst? – essay Guido van de Wiel
19	Anæsthesia – Nico and the Navigators & Franui
21	Die Walküre – Nationale Reisopera
23	Das Rheingold / La Danse (film) – Concordia Cinema
25	A game of you – Ontroerend Goed
27	ETHEL and the Gamelan - ETHEL e.a.
29	JacobTV – ETHEL
31	Op eigen kracht – Schwalbe
33	The Kilimanjaro Darkjazz Ensemble
35	Peter en zijn wolf & Midzomernachtsdroom - Orkest van het Oosten
37	Van etniciteit naar techniciteit – essay Marcel Zuijderland
41	What is up? – Urbanscreen
43	Het Recitalpaviljoen – Dré Wapenaar
44	Lunchconcerten in het Recitalpaviljoen
45	Avondconcerten in het Recitalpaviljoen
47	Paviljoen <i>Divine</i> – Theo Reitsema & Studio Roosegaarde
49	Paviljoen <i>Night at the Museumlaan</i> – Rick Bruggink & Marko Matic, Aneta Grzeszykowska & Jan Smaga
51	Klachtenkoor
53	Workshops, masterclasses & talkshows
57	Festivalcafé MAC Berlijn
58	Kaartverkoop
59	Arrangementen
60	Programmaoverzicht
63	Locaties/adressen
64	Organisatie
66	Subsidiënten

BETER DAN?!

Inleiding door Yvonne Franquinet

Toen ik in februari de teugels van GrensWerk kreeg aangereikt, heb ik geen moment gearzeld. Enschede heeft zich de afgelopen jaren van zijn beste kant laten zien, en dan doel ik niet alleen op het kampioenschap. De ambities van de stad brachten het Nationaal Muziekkwartier tot stand. Roombeek werd met bijzondere architectuur herbouwd en kreeg een kunstencuster. Het is een geweldige kans om in deze stad een internationaal kunstenfestival op te zetten.

Voor dit eerste jaar heb ik me laten inspireren door de onverbeterlijkheid van de mens: de pogingen van de mens om elke keer met iets beters, iets groters te komen. Kennis en scholing leiden naar inzicht en naar betere mensen, was de misschien wat optimistische visie van filosofen als Diderot en d'Alembert.

De medische wetenschap zorgt ervoor dat we langer leven en minder ziektes hebben. De technische wetenschap ontwikkelt programmatuur en apparaten die ons leven luxer, sneller en comfortabeler maken. Toch zal iedereen het er over eens zijn dat de ideale staat van leven nog lang niet bereikt is en misschien niet eens dichterbij is gekomen. Veel van deze ontwikkelingen roepen ook vragen op: elke ontwikkeling kent zijn keerzijde en voedt de ethische discussie. Deze festivaleditie brengt al die facetten in beeld: terughoudendheid en optimisme, romantiek en scepsis.

Het festival gaat ook over de stad en over speelsheid. Terwijl het imposante tweede deel van de Wagner-cyclus in het Muziekkwartier speelt, zingt een klachtenkoor op straat over onze kleine ongemakken. Langs de Museumlaan verrijzen een hotel waar privé niet altijd privé is en een goddelijke interventie op het fietspad. GrensWerk opent met een nieuw project van Urbanscreen, op maat gemaakt voor de Oude Markt. Speelsheid, emotie, overtuiging en relativisering is wat de kunst ons kan bieden.

Ik wens iedereen veel plezier bij het festival.

Yvonne Franquinet | Artistiek Leider

*Goeieavond.
Er waren eens twee goden.
Kleine goden. Godjes.
Die zagen voor het eerst
een mens en dat ging zo:
Kijk daar.
Waar?
Daar!
Waar?!
Kijk dan. Dáár!
Ik kijk. Ik zie niks. Wáár?!
Dáár!
Ik zie niks!
't Is weg.
Wat was het?
Moeilijk te zeggen.*

*Josse de Pauw**

* Uit: *Weg* uit de bundel *Werk* van Josse de Pauw, Uitgeverij Houtekiet, Antwerpen, 2000

BETTER THAN?!

Introduction by Yvonne Franquinet

When in February I was offered the leadership of GrensWerk I didn't hesitate for one single moment. In the last few years Enschede showed its good side. And I don't only mean the championship. The ambitions of the town resulted in the construction of the Nationaal Muziekkwartier. The Roombeek was rebuilt with its own special architecture and its arts cluster. It is a great challenge to organize an international arts festival in this town.

For this first year I had myself inspired by the inveteracy of man: the efforts of man to make things better and bigger. Knowledge and schooling lead to insight and better people: the perhaps slightly optimistic vision of philosophers like Diderot and d'Alembert.

Medical science makes man live longer and with fewer illnesses. Technical science develops software and equipment to make our life more luxurious, faster and more comfortable. However, everyone will agree that the ideal status of our life hasn't been achieved by far and hasn't even drawn nearer. Many of these developments also raise questions: every development has its other side to feed ethical discussion. This festival sheds light upon all these aspects: reserve and optimism, romance and skepticism.

The festival is also about the town and about playfulness. While the second part of the Wanger cycle is played in the Muziekkwartier a choir of complaints is singing in the street about our little discomforts. At Museumlaan a hotel is built where privacy is not always privacy and a godly interference on the cycling path. GrensWerk opens with a new project of Urbanscreen made to size for the Oude Markt (Old Market). Playfulness, emotion, persuasion and relativization: all this art can offer us.

I hope you all enjoy our festival.

Yvonne Franquinet | Artistic Director

BETER DAN GOD

het dilemma van maakbare schoonheid

TwentseWelle

"Zie ik er wel goed uit? Zijn die rimpels een ramp of juist charmant? Zal ik mijn wallen weg laten halen en doen we nog een beetje botox?"

Vaak wordt gezegd dat we ons laten beïnvloeden door de media, die ons strakgetrokken en gefotoshopte modellen presenteren als schoonheidsideaal. Is de invloed van die media echt zo groot? Of valt dat wel mee? De discussie hierover wordt al jaren gevoerd en is nog lang niet afgelopen.

De expositie *Beter dan God* handelt over schoonheidsidealen, veroudering, medische technologie. In het eerste deel wordt het belang van schoonheid onderzocht. Stukken over schoonheid(idealen) uit verschillende culturen en geschiedenisperiodes laten zien dat de zoektocht naar schoonheid diep in de menselijke psyche is verankerd.

In een tweede deel komt het romantische dilemma aan bod. Dit zijn vaak confronterende expositiestukken over extreme veroudering of cosmetische ingrepen. Door ze gezamenlijk aan te bieden wordt de bezoeker tussen deze twee posities heen en weer geslingerd.

BETTER THAN GOD

the dilemma of the makeability of beauty

TwentseWelle

"Do I look good? Are my wrinkles unattractive or are they actually charming? Should I have the bags under my eyes removed? How about a bit more botox?"

It is often claimed that we are influenced by the media, which present us with toned and tightened photoshopped models as the ideal image of beauty. Do the media really have such a great influence or are things not as bad as people claim? The debate has been raging for years and shows no signs of abating.

The exhibition *Better than God* explores ideal images of beauty, ageing and medical technology. The first part of the exhibition focuses on the significance of beauty. Works relating to both beauty and ideal images of beauty from various cultures and periods of history demonstrate that the quest for beauty is deeply embedded within the human psyche.

Part two examines the romantic dilemma and features often confrontational exhibits about extreme ageing or cosmetic surgery. The juxtaposition of the two forces the visitor to engage alternately with both sides of the dilemma.

LOCATIE TwentseWelle

DATUM 1 oktober 2010 t/m 28 februari 2011

OPENINGSTIJDEN dinsdag t/m zondag 11.00 – 17.00 uur

PRIJS €10,- diverse kortingen

DE FURIE

Filip Jonker | Rijksmuseum Twenthe

Met een zelfgebouwde sleepboot van honingraatkarton zal kunstenaar Filip Jonker in augustus/september van Enschede naar Londen varen. De boot genaamd *De Furie* krijgt een plastic beschermlaag, zodat het karton niet verpulvert. Een verslag van zijn reis en het maakproces zijn vanaf 25 september te zien in Rijksmuseum Twenthe. *De Furie* zelf krijgt een plaats in de binnentuin van het museum.

Door herkenbare objecten in niet voor de hand liggende materialen uit te voeren, creëert Jonker nieuwe beelden. Zo maakte hij eerder een opblaasbare rubberboot na in hout en in een weiland bij Hoogeveen bouwde hij een kerk van oude treinrails.

De bouw van *De Furie* is zijn nieuwste project. Volgens sommigen is de tocht naar Londen een onmogelijke opdracht, maar Jonker wil met zijn project juist laten zien dat het mogelijk is met een kartonnen boot de zee te trotseren. "Ik kies voor de allersterkste onder de boten, de sleepboot. Om aan te tonen hoe sterk en krachtig een boot van karton kan zijn."

DE FURIE

Filip Jonker | Rijksmuseum Twenthe

In August/September the artist Filip Jonker will sail from Enschede to London in a self-built towboat made of honeycomb cardboard. The boat named *De Furie* will be provided with a plastic coating to prevent the cardboard from pulverizing. A report of his journey and the building process will be displayed in the Rijksmuseum Twenthe as from 25th September. *De Furie* itself will be placed in the patio of the museum.

By executing recognizable objects in non-obvious materials, Jonker creates new images. Likewise he copied an inflatable rubber dinghy in wood and built a church using old rails in a meadow near Hoogeveen.

The construction of *De Furie* is his most recent project. Some people think the journey to London is impossible but with his project Jonker wants to show that it is indeed possible to cross the sea in a cardboard boat. "I chose the strongest of all boats, the towboat. Just to prove how strong and powerful a boat made of cardboard can be."

LOCATIE Rijksmuseum Twenthe

DATUM 25 september t/m 21 november 2010

OPENINGSTIJDEN dinsdag t/m zondag 11.00 – 17.00 uur

PRIJS €6,- diverse kortingen

OVER LEVEN

Samengesteld door Joris Laarman
en Anita Star (curatoren) |
TETEM kunstruimte

Op 16 december 1990 werd in Lelystad Herman geboren. Herman was de eerste transgene stier ter wereld en zette Nederland op de kaart als pionier in de ontwikkelingen in de biotechnologie. Hoewel de meeste voorbeelden van transgene dieren theoretische modellen zijn, is genetische manipulatie uit ons voedsel en vele andere producten al bijna niet meer weg te denken.

Met een blik op de toekomst is er een belangrijke rol weggelegd voor wetenschappers, ontwerpers en kunstenaars om hun gezamenlijke nieuwsgierige aard te bundelen en op zoek te gaan naar mogelijkheden en nieuwe betekenissen die deze technologische ontwikkeling met zich mee brengt.

Over Leven is een pilot tentoonstelling die laat zien hoe vormgevers omgaan met het schemergebied tussen een onuitputtelijke leedvrije utopie, de angst voor een monster van Frankenstein en het vreemde soort romantiek dat onze moraal kleurt.

Joris Laarman is tevens gast in de talkshow *Bio Art* (zie pagina 55).

ABOUT LIFE

Curated by Joris Laarman
and Anita Star (curators) |
TETEM art space

Herman, the first transgenic bull was born in Lelystad on the 16th of December 1990. He put the Netherlands on the map as a pioneer in biotechnological development. Although most examples of transgenic animals are theoretical models, genetic manipulation has become a standard aspect of our food and many other products.

With a view to the future scientists, designers and artists can play an important role when they combine their inquisitive nature and begin to look for possibilities and new meanings resulting this new technological development.

About Life is a pilot exhibition showing how designers deal with the twilight zone between an inexhaustible harm-free utopia, the fear for a monster of Frankenstein and the strange kind of romance coloring our morals.

Joris Laarman is also guest on the talk show *Bio Art* (see page 55).

LOCATIE Fabrieksschool | TETEM kunstruimte
DATUM 26 september t/m 31 oktober 2010
OPENINGSTIJDEN dinsdag t/m zondag 14.00 – 18.00 uur
PRIJS gratis

MOGEN WE OOK TIJDELIJK (...)

Een ode aan het onvolmaakte

21rozenaal presenteert de tentoonstelling *Mogen we ook tijdelijk (...)* waarin de kunst een ode brengt aan het onvolmaakte. Tijdens de Verlichting ontstaat het geloof dat de mens door zijn rationele natuur in staat is zijn omgeving te veranderen. De wereld is maakbaar en dus kunnen we haar steeds beter maken. Gemakshalve plaatsen wij zaken die we niet kunnen beheersen buiten ons kader, of ze worden gewoonweg over het hoofd gezien.

In *Mogen we ook tijdelijk (...)* biedt de kunst alternatieven voor dit haast eindeloze geloof in vooruitgang, door de aandacht te vestigen op processen waarin constructie en destructie, groei en stilstand, beheersing en toevalligheid onderdeel zijn van één geheel. Zo maakt de kunst ruimte voor het onaffe, het eindige en het tijdelijke: kortom het onvolmaakte.

Met werk van o.a. David Bade, Semâ Bekirovic en Sarah van der Pols.

MAY WE ALSO TEMPORARILY (...)

A tribute to imperfection

21rozenaal presents the exposition *Mogen we ook tijdelijk (...)* in which the arts pay tribute to imperfection. During the Age of Reason the belief arose that because of his rational nature man could change his environment. The world is makeable so we can also make it better. For convenience's sake we tend to leave things we can't control outside our scope or take no notice of them.

In *May we also temporarily (...)* the arts offer alternatives for this almost endless faith in advancement by drawing attention to processes in which construction and destruction, growth and standstill, control and coincidence are part of one whole. Art makes space for the unfinished, finiteness and temporality, in short: imperfection.

Works of among others David Bade, Semâ Bekirovic and Sarah van der Pols.

LOCATIE 21rozenaal

DATUM 26 september 2010 t/m 16 januari 2011

OPENINGSTIJDEN donderdag t/m zondag 11.00 – 17.00 uur

PRIJS gratis

WAT IS DE AMBITIE VAN KUNST?

Guido van de Wiel

Een opblaasbare reddingsboot van hout, een romanvertaling van ruim 300 pagina's waar geen enkele keer de klinker e in voorkomt, een boot van karton om mee naar Engeland te varen... Kunstwerken die de werkelijkheid uitdagen zijn als chocola met walnoten. Sommige mensen krijgen er energie of geen genoeg van, anderen reageren er direct allergisch op.

Kunst kent soms de vorm van een weddenschap met de werkelijkheid als inzet. De boten van Filip Jonker en de vertaling van ondergetekende lokken regelmatig de reactie uit: "Dat kan toch niet." Op het moment dat die reactie optreedt, stuit de bezoeker of lezer op de bedding van zijn eigen denken. De maaksels zouden hooguit knap, kundig, misschien kunstig zijn, maar geen kunst. Waarom fascineren deze werken ons dan zo? Vanwege het vakmanschap, de schijnbaar heilloze weg, of ook om het resultaat, het uiteindelijke werk?

Kunst die uitdaagt treedt graag buiten de oevers. Grensoverschrijdende kunstwerken arcen zo de uiterwaarden en het achterland van ons denken. Gebaande denkpaden raken erdoor overspoeld. Voormalige dijken in ons denken die ons hielpen de werkelijkheid te duiden, te schiften, in te delen, te rubriceren, veranderen in drijfzand. Deze kunstwerken zijn erop uit onze overtuigingen te ontmantelen. De overtuiging bijvoorbeeld dat taal onbruikbaar zou zijn zonder e. Of de aanname dat een boot van karton niet varende het Kanaal zou kunnen oversteken.

Kunstenaars als Filip Jonker brengen schijnbaar onoverbrugbare grootheden bij elkaar: het materiaal "karton" versus de functie "zeewaardig varen". Het valt ons niet gemakkelijk om elementen uit verschillende domeinen bijeen te brengen. Onze werkelijkheid zit vol met gestolde oplossingen die ooit geldigheid genoten, maar nu niet langer per se waar hoeven te zijn. Wij zitten in beddingen vol vaste betekenissen vast. De drijfveer van kunst is om ons automatisch denken zichtbaar te maken, om de heersende conventies te kraken. Het wil regels en realiteit uiteenrijten, regels en realiteit die in de alledaagse werkelijkheid veelal samenvallen. De kunstenaar wil deze alledaagse werkelijkheid afpellen.

Eenmaal uit de greep van het denken, lukt deze kunst compassie uit. Compassie voor de maker en de kijker die op zichzelf teruggeworpen zijn. Compassie voor het zoeken en hervinden van richting en mogelijkheden.

Drs Guido J.L. van de Wiel is innovatiespecialist en vertaler van Georges Perecs *La Disparition*. Momenteel werkt hij aan de vertaling van Perecs *Les Revenentes*, een roman waarin de letter e juist als enige klinker voorkomt. Hierdoor zijn woorden als *GrensWerk*, Enschede, Twente momenteel extra bijzonder voor hem. Zie www.wheelproductions.nl. Guido J.L. van de Wiel is tevens gast in de talkshow *Onmogelijk!* (zie pagina 55).

Compassie voor de persoon wiens landschap inmiddels blijvend is aangepast, doordat diens blik op de werkelijkheid fundamenteel veranderd is. Want de bril waarmee we kijken zit soms zo dicht tegen de neus geplakt en al zo lang, dat we het montuur en de glazen zelf niet meer zien.

De ambitie van kunst die de werkelijkheid uitdaagt, is om kijkers, lezers, bezoekers te laten voelen dat zij de werkelijkheid soms verwarren met de bril waarmee zij kijken. Dat zij ongeschreven regels duiden als realiteit. Regels die mensen met elkaar – collectief, als oude overtuiging of als goedbedoeld richtsnoer – hebben afgesproken. De functie en de ambitie van deze kunst is om die collectieve bedding – vol tralies, vooroordelen en zelfgestichte contreien – zichtbaar te maken.

Kunst wil blootleggen hoe wij ons speelveld gewoonlijk definiëren en accepteert vervolgens deze definitie niet. Wie breekt met de regels, krijgt het speelveld pas in beeld. Dit soort uitdaagkunst probeert het speelveld te herdefiniëren. Niet om het andere speelveld als nieuwe ethische, moralistische of politieke werkelijkheid te omarmen, maar om een ander perspectief op de werkelijkheid te tonen. Om zichtbaar te maken wat in potentie ook mogelijk is.

WHAT IS THE AMBITION OF ART?

Guido van de Wiel

An inflatable lifeboat made of wood, the translation of a novel of about 300 pages without the vowel e, a cardboard boat to sail to England... Works of art challenging reality are like chocolate with walnuts. Some people get energy from it or cannot get enough. Others experience an immediate reaction.

Sometimes art is like a bet in which reality is at stake. The boats of Filip Jonker and the translation of the undersigned regularly elicit the following reaction: "That cannot be". The moment this reaction occurs, the visitor or reader is faced with his own bedded way of thinking. At the most the makings are really clever, skilful or even ingenious, but certainly not art. Why then do such works fascinate us so much? Because of the expertise, the apparently sinful road or also because of the result, the final work?

Provoking art often overflows its limits. Boundless pieces of art shade the foreland and the backland of our way of thinking. Traditional thinking paths are flooded. Fixed dikes in our thinking which used to

help us explain, sort out and rubricate realities, turn into quicksand. Such pieces of art aim at dismantling our convictions. For instance the conviction that language without using the vowel e would be impossible. Or the assumption that a cardboard boat could never cross the Channel.

Artists like Filip Jonker bring apparently unbridgeable quantities together: the material "cardboard" versus the function "seaworthy sailing". It is not easy for us to bring together elements from different domains. Our reality is full of fixed solutions, which used to be valid but no longer have to be true. We are fixed in beddings with fixed meanings. The motive behind art is to make our automatic way of thinking visible, to break down current conventions. It wishes to break up rules and reality. Rules and reality which in day to day reality often coincide. The artist wishes to break down this day to day reality.

Once removed from the embrace of thinking, this art entices compassion. Compassion for the maker and the viewer. Compassion for searching and regaining direction and possibilities. Compassion for the person whose landscape has been changed irrevocably because his view on reality has been changed fundamentally. Because the glasses have been fixed so close and for such a long time to our nose that we don't see the frame and the glasses themselves anymore. The ambition of art provoking reality is to make viewers, readers and visitors realize that they sometimes confuse reality with the glasses through which they look. That they consider unwritten rules reality. Rules which people together established as old conviction or well meant guideline. The function and ambition of this kind of art is to make this collective bedding, full of bars, prejudice and self-established areas visible.

Art wishes to expose how we usually define our playing field and after that doesn't accept this definition. Only he who breaks the rules knows the playing field. This type of provocative art tries to redefine the playing field. Not to embrace the other playing field as the new ethical, moralistic or political reality but to show a different perspective on reality. To make visible what in potential would also be possible.

ANÆSTHESIA

Nico and the Navigators & Franui

Anæsthesia is een hedendaagse pastiche-opera van het Berlijnse theatergezelschap Nico and The Navigators en muziekensemble Franui uit Oostenrijk. Dit veelzijdige muziek- en beeldtheater bevat enerzijds een betoverende rijkdom maar tegelijkertijd ook een apollinische helderheid. *Anæsthesia* vouwt zich open als een barokke waaier die in iedere plooi een andere blik op de dingen verborgen houdt.

De pastiche is een in de barok veel voorkomende compositievorm, waarin bestaande muziekfragmenten worden hergebruikt. In deze 21ste eeuwse versie, waarin Nico & the Navigators samenwerkt met het Oostenrijkse muziekensemble Franui, staat het gevarieerde en omvangrijke repertoire van Georg Friedrich Händel centraal. De toeschouwer wordt meegenomen op een muzikale reis langs de verschillende thema's van Händels werk. De groep maakt strak geënceneerd en uiterst zorgvuldig vormgegeven beeldtheater waarin de menselijke communicatie centraal staat.

Anæsthesia, een intelligente mix van dans, verhaal, mime, toneel en zang, is in Duitsland een doorslaand succes geweest en is nu voor het eerst in Nederland te zien.

ANÆSTHESIA

Nico and the Navigators & Franui

Anæsthesia is a contemporary pastiche opera of the Berlin theatre group Nico and The Navigators and ensemble Franui from Austria. On the one hand this all-round music and visual drama is of a fascinating richness, but at the same time shows an Apollonian clarity. *Anæsthesia* unfolds like a baroque fan hiding a different view on things in every fold.

The pastiche is a prevalent baroque composition form in which existing music pieces are reused. At the centre of this 21st century's version, in which Nico & the Navigators work together with the Austrian music ensemble Franui, is the varied and extensive repertoire of Georg Friedrich Händel. The audience is taken on a musical trip through the different themes of Händel's works. The group makes tightly staged and highly carefully styled drama focused on human communication.

Anæsthesia, an intelligent mixture of dance, story, mime, drama and song, was a resounding success in Germany and is now on stage in the Netherlands for the first time.

LOCATIE Twentehallen, Enschede

DATUM 30 september & 1 oktober 2010

AANVANGSTIJD 20.00 uur

PRIJS €25,00, jeugd/CJP €12,50

DIE WALKÜRE

Nationale Reisopera
& Het Gelders Orkest

In 2009 begon de Nationale Reisopera aan de bijna onmogelijke opgave om de hele *Ring des Nibelungen* van Richard Wagner uit te voeren. Dit plan was mede aanleiding tot het ontstaan van Kunstenfestival GrensWerk en na een succesvol eerste deel volgt nu het tweede: *Die Walküre*.

Der Ring des Nibelungen is een mythische parabel over de gevolgen van hebzucht. In het eerste deel *Das Rheingold*, de zogenaamde Vorabend tot Wagners tetralogie, draait alles om de lotgevallen van goden, reuzen en dwergen. In *Die Walküre*, de eerste dag van het Bühnenfestspiel, verschijnen voor het eerst mensen ten tonele en hun lotgevallen roepen veel sterkere emoties bij ons op. Emoties die bij Wagner zelf vloedgolven aan meeslepende muziek uitlokten. Het gebruik van leidmotieven en declamatorisch "Sprechgesang" paste de componist uiteraard ook al toe in *Das Rheingold*, maar het muzikale weefsel is in *Die Walküre* onvergelijkbaar hechter en rijker geworden. Het werk bevat vele neven thema's: het misbruik van macht, corruptie, de onontkoombaarheid van het noodlot en de liefde als "het hoogste goed". Maar alles begint en eindigt met die oerdrift die begeerte heet. De lange reeks gebeurtenissen die uiteindelijk leidt tot de ondergang van de goden wordt in gang gezet door Wotan.

THE VALKYRIE

Nationale Reisopera
& Het Gelders Orkest

In 2009 the Nationale Reisopera took up the almost impossible task to perform Wagner's entire *Ring of the Nibelung*. This plan also contributed to founding the arts festival GrensWerk. After a successful first part we now announce the second: *The Valkyrie*.

The Ring of the Nibelung is a mythical parable about the consequences of greed. In the first part *The Rhinegold*, the so-called eve of Wagner's tetralogy, everything revolves around the vicissitudes of gods, giants and dwarfs. In *The Valkyrie*, the first day of the Bühnenfestspiel, human beings appear on stage and their fortunes provoke much stronger emotions. Emotions which induced tides of compelling music in Wagner himself. The use of leading motives and natural expressive vocal phrases (Sprechgesang) Wagner had applied before in *The Rhinegold*, but the musical web has become much stronger and richer in *The Valkyrie*. *The Valkyrie* contains many extra themes: abuse of authority, corruption, the inescapable fate and love as "the highest good". But everything begins and ends with the primitive urge of desire. The long series of happenings that finally result in the fall of the gods is started off by Wotan.

LOCATIE Stadsschouwburg, Nationaal Muziekkwartier

DATUM 26 & 29 september en 2, 6, 9 & 12 oktober 2010

AANVANGSTIJD 14.00 uur (26/09), 16.00 uur (2 & 9/10), 17.00 uur (29/09, 6 & 12/10)

PRIJS €10,00 – €75,00, zie www.muziekkwartier.nl

DAS RHEINGOLD & LA DANSE

Concordia Cinema

DAS RHEINGOLD

Een prachtige kans voor bezoekers van *Die Walküre* om het eerste deel van de Ring te (her)beleven. Concordia vertoont een schitterende registratie van *Das Rheingold*, zoals die vorig jaar door de Nationale Reisopera in het Nationaal Muziekkwartier werd opgevoerd.

LA DANSE

In *La Danse – Le Ballet de l'Opera de Paris* geeft Frederick Wiseman een fascinerende kijk in de wereld van het ballet van de befaamde Parijse opera. Van de vissen in de diepste keldergewelven tot de bijen op het hoge dak, van de schoonmakers tot de premiers danseurs en het corps de ballet. Wiseman brengt alle lagen en standen binnen het statige operagebouw nauwgezet in kaart. Dit doet hij in zijn gebruikelijke observerende stijl, met een handheld camera, zonder toegevoegde muziek of commentaar. Dat is ook niet nodig, want de zwijgende beelden van de verlaten gangen en eeuwenoude trappenhuizen waar de reflectie van het zonlicht op de vloeren valt spreken voor zich. Een meesterwerk. De New York Times riep *La Danse* uit tot één van de beste dansfilms ooit gemaakt.

DAS RHEINGOLD & LA DANSE

Concordia Cinema

DAS RHEINGOLD

A good opportunity for those who are going to see *Die Walküre* (The Valkyrie) to also see (again) the first part of the Ring. Concordia shows a perfect performance of *Das Rheingold* (The Rhinegold) as it was given last year by the Nationale Reisopera in the Nationaal Muziekkwartier.

LA DANSE

In *La Danse – the Ballet of the Opera of Paris* Frederick Wiseman gives you a view into the world of the ballet of the famous Paris opera. From the fishes in the basement to the bees on the roof, from the cleaners to the prominent ballet dancers, Wiseman shows all levels and ranks inside the majestic opera building. He does this in his usual observing style with a handheld camera and without any music or comment. The silent views of desolate corridors and age-old staircases with the reflection of sunlight on the floors, speak for themselves. A masterpiece. The New York Times declared *La Danse* one of the best dancing movies ever.

LOCATIE Concordia Cinema

DATUM 25 sept, 2, 3 & 5 okt (Das Rheingold) | 26 & 30 sept, 3, 7 & 10 okt (La Danse)

AANVANGSTIJD Diverse tijden, zie pagina 60 en 61

PRIJS €7,00, diverse kortingen

A GAME OF YOU

Ontroerend Goed

voor wie ons nog niet kent / we zijn met vijf, /
vijf acteurs die u willen ontmoeten, die in uw vel
willen kruipen / die u beter willen leren ken-
nen dan we onszelf kennen, / voor even maar
natuurlijk

sommigen zeggen dat we te direct zijn, /
manipulatief, onbetrouwbaar, / of zelfs gewoon
gemeen / wees gerust, ze vergissen zich / we
zijn spelers / en onze bedoelingen zijn oprecht /
ons enige doel in het onechte leven / is u te laten
ontdekken hoe u kan zijn / en mee te gaan in het
spel dat u speelt / u bent veilig / wij doen alles
voor u

Ontroerend Goed is een Vlaams collectief van
jonge makers die middels sterke, originele
concepten de hier-en-nu-ervaring in het theater
onderzoekt. Ontroerend Goed maakt eigen
creaties, waarin de vorm een statement is over
de relatie tussen het publiek en de makers:
door een vormelijke openheid die tegelijkertijd
verrast, confronteert, prikkelt en dwingt tot per-
sonlijke invulling, streeft Ontroerend Goed naar
een actief, zelfbewust publiek.

De Engelstalige voorstelling *A game of you* is
een Nederlandse première en het derde deel uit
een zeer succesvolle trilogie.

In samenwerking met Battersea Arts Centre &
Richard Jordan Productions Ltd.

A GAME OF YOU

Ontroerend Goed

for those who don't know us yet /
we are five artists who wish to meet you, to get
under your skin, / to get to know you better than
we know ourselves, / but only for a little while of
course

some people say we are too direct, / manipula-
tive, shady / or just mean. / they make a mistake.
/ we are artists and our intentions are true. / we
only want you to discover your own self in this
fake life / and to play along with you in the play
you are playing. / we'll do anything for you.

Ontroerend Goed is a Flamish group of young
makers who through strong, original concepts
investigate the here-and-now-experience in the
theatre. Ontroerend Goed makes it own crea-
tions in which the form is a statement about the
relation between the audience and the makers.
Ontroerend Goed wishes to create an active and
self-conscious audience by giving an open but
at the same time surprising and confronting
performance.

A game of you is an opening performance (in
English) in the Netherlands. It is the third part of
a very successful trilogy.

In collaboration with Battersea Arts Centre &
Richard Jordan Productions Ltd.

LOCATIE Tetem 2

DATUM 25 t/m 27 september 2010

AANVANGSTIJD 14.00 – 16.00 en 19.00 – 21.00 uur, ieder half uur

PRIJS €12.00

ETHEL & THE GAMELAN

ETHEL, studenten ArtEZ Conservatorium, multicultureel wereldmuziekkoor Intervocaal, e.a.

Dit concert is het sluitstuk van een periode van bijzondere samenwerking tussen het ArtEZ Conservatorium, De Muziekschool Twente en de universiteit van Yogyakarta. Docenten en studenten van ArtEZ gingen eerder naar Indonesië en tijdens GrensWerk komen docenten en studenten van daar naar Nederland. Na een week van workshops en repetities zal op deze avond het eindresultaat te horen zijn.

Centraal in dit feestelijke concert staat de gamelan, samengesteld uit vele instrumenten, voornamelijk slagwerk. Deze instrumenten worden gecombineerd met een popband en multicultureel koor, waardoor een geheel nieuwe klankwereld ontstaat. Daarnaast bewerkt de Nederlandse componist Jacob ter Veldhuis speciaal voor deze avond een gamelancompositie van zijn hand tot een werk met strijkkwartet en gamelan, uitgevoerd door de gamelengroep en het Amerikaanse strijkkwartet ETHEL. Dit kwartet zal ook op zondag 3 oktober een concert geven met werken van deze JacobTV (zie pagina 29).

ETHEL & THE GAMELAN

ETHEL, students of the ArtEZ Conservatorium, multicultural world music choir Intervocaal & others

This concert is the closing piece of a period of special cooperation between the ArtEZ Academy of Music, Music School Twente and the University of Yogyakarta. Teachers and students of ArtEZ and the Music School Twente visited Indonesia and during GrensWerk Indonesian teachers and students will come to the Netherlands. After a week of workshops and rehearsals the result can be heard tonight.

Central in this festive concert will be the gamelan, composed of many instruments, mainly percussion. These instruments are combined with a pop band and a multicultural choir, producing a complete new world of sound. Especially for this evening, the Dutch composer Jacob ter Veldhuis transcribed one of his gamelan compositions for string quartet and gamelan: performed by the gamelan group and the American string quartet ETHEL. This quartet will also play works of JacobTV on Sunday, 3 October (see page 29).

LOCATIE n.t.b.

DATUM 2 oktober 2010

AANVANGSTIJD 20.00 uur

PRIJS €20.00

JacobTV

ETHEL

“The most bad-ass string quartet around”. ETHel speelt stukken voor strijkkwartet en tape van de Nederlandse avant-pop componist JacobTV (Jacob ter Veldhuis). Luister naar de Europese premières van werken die JacobTV speciaal schreef of arrangeerde voor ETHel. Geprezen als een van Amerika’s meest vooraanstaande post-klassieke strijkkwartetten, promoot ETHel hedendaagse concertmuziek met kracht en intensiteit. In haar optredens knaagt ETHel aan de grenzen tussen performer en publiek, traditie en technologie. ETHel bestaat uit Cornelius Dufallo (viool), Ralph Farris (altviool), Dorothy Lawson (cello) en Mary Rowell (viool).

Jacob ter Veldhuis wordt gezien als een “outlaw” in de moderne klassieke muziekscene. Toch is deze Nederlandse avant-pop componist een van de meest gespeelde Europese componisten. Vroeg in zijn carrière, rebelleerde JacobTV tot wat hij de “flets geworden avant-garde” noemde. Dat maakte hem tot een controversiële figuur – hij werd zelfs beschuldigd van muzikaal terrorisme! Hij streeft ernaar om nieuwe muziek te bevrijden uit zijn isolement en hij heeft er geen bezwaar tegen als een compositie het publiek ook weet te vermaken.

JacobTV

ETHEL

“The most bad-ass quartet around,” ETHel teams up with Dutch multi-media composer JacobTV. Hear the European premieres of works specially arranged for and dedicated to ETHel. Acclaimed as America’s premier postclassical string quartet, ETHel boldly infuses contemporary concert music with fierce intensity, questioning the boundaries between performer and audience, tradition and technology. ETHel is comprised of Juilliard-trained performers Cornelius Dufallo (violin), Ralph Farris (viola), Dorothy Lawson (cello) and Mary Rowell (violin).

An outlaw in the established modern classical music scene, Dutch avant-pop composer JacobTV (Jacob ter Veldhuis) is one of the most performed European composers. Early in his career, JacobTV stood up to what he called the ‘washed-out avant garde’, which made him a controversial figure – he was even accused of musical terrorism! He strives to liberate new music from its isolation by spurning dissonance – and he has no objection to a piece being entertaining.

LOCATIE Muziekcentrum, Nationaal Muziekkwartier

DATUM 3 oktober 2010

AANVANGSTIJD 15.00 uur

PRIJS €15.00

OP EIGEN KRACHT ON ONE'S OWN

Schwalbe

Een CO2 neutrale voorstelling over energie

Er is geen stroom

En ook geen gas

Vanavond zijn we op onszelf aangewezen

Lichting 2008 van de Mimeschool in Amsterdam bleek krachtig en gewaagd. Deze zeer fysieke spelers uit Amsterdam vroegen toneelregisseur Lotte van den Berg voor de eindregie van hun afstudeervoorstelling. Deze uitdagende samenwerking leidde tot de krachtige voorstelling *Spaar ze*. Ze wilden diep gaan en veel geven. Zichzelf voor de voeten smijten en hun kwetsbaarheid tonen. Van den Berg werd niet gevraagd vanwege de stilte en soberheid die haar werk eigen is, maar vanwege de onverschrokken keuzes die ze maakt en de directheid waarmee ze spreekt. Hun *Spaar ze* werd lovend ontvangen door publiek en pers.

Nu, anderhalf jaar later, komen ze opnieuw bij elkaar onder de naam Schwalbe met een nieuwe voorstelling: *Op eigen kracht*. Ze repeteerden anderhalve maand in een oude energiecentrale in Dordrecht rond het onderwerp "energie". Zonder geld en met doorzettingsvermogen maken zij een voorstelling op het pijnpunt van moderniteit en oertijd. Ze werken enkel met hun eigen lichamelijke energie en trotseren kou, donkerte en cynisme.

Schwalbe

A carbon neutral performance about energy

There is no current

There is no gas either

Tonight we have to rely on ourselves

Class 2008 of the Mimeschool in Amsterdam proved to be highly capable and daring. These physically very strong actors from Amsterdam asked their stage manager Lotte van den Berg to direct their final performance. This challenging cooperation resulted in the potent performance *Save them*. They wanted to go deep and give much and to show their own vulnerability. They didn't ask Van den Berg because of the silence and the austerity so characteristic of her work, but rather because of the fearless choices she makes and her direct approach. *Save them* was given a favourable review by both the public and the press.

Now, one and a half year later, they again get together under the name Schwalbe with a new performance: *On one's own*. They rehearsed on the theme "energy" in an old power plant in Dordrecht for one and a half months. With no money but a lot of perseverance they make a performance about the difficulties between modern and prehistoric times. They only use their own physical energy and defy cold, darkness and cynicism.

LOCATIE Tetem 2

DATUM 8 & 9 oktober 2010

AANVANGSTIJD 20.00 uur

PRIJS €12.00

THE KILIMANJARO DARKJAZZ ENSEMBLE

The Kilimanjaro Darkjazz Ensemble (TKDE) is een typisch voorbeeld van de invloed van moderne technologie op muziek. En niet in de laatste plaats een voorbeeld van de mogelijkheden die deze technologie biedt. Geïnspireerd door beeld maakt TKDE muziek. Oude films van onder meer Murnau en Lang vormen een belangrijke bron voor de muziek van het eerste titelloze album. De scènes uit deze oude films worden vertaald naar sferische klanken waarin organische en mechanische geluiden samensmelten tot een geheel. De wisselwerking tussen de sferische jazz, de abstracte elektronica en de oude beelden loopt onvermijdelijk uit op een audiovisuele climax.

Voor een ensemble dat elektronische muziek maakt, ziet een optreden van TKDE er uit als een traditionele band: Een 5-koppige band uitgerust met traditionele instrumenten als gitaar, bas, trombone, percussie en zang. Echter: ledere muzikant gebruikt speciale audio software die de originele geluiden van het instrument kan vervormen en hierdoor de oorspronkelijke klank van het instrument op eigen manier uit zijn verband weet te trekken. Tenslotte wordt interactie van beeld en geluid mogelijk gemaakt door eigen ontwikkelde video software. Alle instrumenten kunnen invloed hebben op de sfeer van het beeld. Een revolutionair nieuw concept.

THE KILIMANJARO DARKJAZZ ENSEMBLE

The Kilimanjaro Darkjazz Ensemble (TKDE) is a typical example of the influence of modern technology on music. And moreover an example of the possibilities of this technology. TKDE makes music inspired by image. Old movies of among others Murnau and Lang are an important source for the music of the first titleless album. The scenes in these old movies are translated into spherical tones in which organic and mechanical sounds fuse together into one whole. The interaction between the spherical jazz, the abstract electronics and the old images inevitably results in an audiovisual climax.

To an ensemble that makes electronic music a performance of TKDE looks like a performance of a traditional band: a group of five with traditional instruments like guitar, base, trombone, percussion and vocals. However: every musician uses special audio software which can distort the original sounds of the instrument, thus taking the original sound of the instrument out of context. Finally interaction of image and sound are made possible by self-developed video software. All instruments can influence the atmosphere of the image. A revolutionary new concept.

LOCATIE Atak

DATUM 8 oktober 2010

AANVANGSTIJD 20.30 uur (20.00 uur zaal open)

PRIJS €14.00 voorverkoop, €16.00 avond zelf

PETER EN ZIJN WOLF & MIDZOMERNACHTSDROOM

Orkest van het Oosten

Instrumententuin en Peter en zijn Wolf, onderdeel van de serie Muziek met een verhaal, is een familieprogramma voor kinderen vanaf 6 jaar. De Instrumententuin is een ware ontdekking van instrumenten. Iedereen mag de instrumenten uitproberen en alles vragen over het werk als musicus. Daarna volgt het concert van Peter en zijn Wolf. Peter is 10 jaar en woont met zijn vader in een grote stad. Als zijn vader niet langer voor hem kan zorgen, gaat hij naar zijn opa die in een klein dorpje in de bergen woont. Hier is het leven totaal anders... Een spannend en ontroerend concert met de wereldberoemde muziek van Prokofjev samen met nieuw gecomponeerde muziek van Toek Numan.

Midzomernachtsdroom

Een concert met muziektheater en theaternu-
ziek. Sopraan Lisa Larsson zingt opera-aria's
van Mozart. Na de pauze volgt de complete
toneelmuziek die Mendelssohn componeerde
bij Shakespeare's *Midzomernachtsdroom*. De
meesterlijke acteurs Charles Cornette en Hilde
Uitterlinken kruipen in de huid van de ver-
schillende personages. Heftige emoties worden
haarscherp naast humoristische scènes
geplaatst.

PETER AND HIS WOLF & A MIDSUMMER NIGHT'S DREAM

Orkest van het Oosten

Instrument garden and Peter and his Wolf, part of the series Music with a story, is a family programme for kids from the age of 6. The Instrument garden is a true discovery tour of instruments. Everybody may try the instruments and ask questions about the work of a musician. This is followed by the concert of Peter and his Wolf. Peter is 10 years old and lives with his father in a big town. When his father cannot look after him anymore, he goes to live with his grandpa who is living in a small village in the mountains, where live is completely different... An exciting and poignant concert with the world-famous music of Prokofjev and new music composed by Toek Numan.

A Midsummer Night's Dream

A concert with music theatre and theatre
music. Soprano Lisa Larsson sings opera
arias of Mozart. After the interval the complete
theatre music composed by Mendelssohn for
Shakespeare's *A Midsummer Night's Dream*.
The expert actors Charles Comette and Hilde
Uitterlinken render different characters. Intense
emotions alternate with humorous scenes.

LOCATIE Muziekcentrum, Nationaal Muziekkwartier

DATUM 3 oktober (Peter en zijn Wolf) en 8 oktober (Midzomernachtsdroom)

AANVANGSTIJD 11.30 uur (3 oktober) en 20.00 uur (8 oktober)

PRIJS €12.50 (3 oktober) en €27.50 (8 oktober), diverse kortingen

VAN ETNICITEIT NAAR TECHNICITEIT

Marcel Zuijderland

“Plotseling, midden in de lucht, haperde het toestel, even maar, toen trok hij hem snel weer omhoog. Wij beneden konden alleen maar in trance toekijken.” Dat schreef de jonge Franz Kafka toen hij verslag deed van een demonstratie van de Franse luchtvaartpionier Louis Blériot, die twee jaar later in 1909 als eerste het Kanaal zou oversteken. Nu, zo’n honderd jaar later, doen zich ontwikkelingen voor die het in zich hebben om weer dat gevoel van verwondering en ontzag op te roepen.

In 2002 verscheen in de VS het rapport *Converging Technologies for Improving Human Performance*. Daarin werden de mogelijkheden verkend die de combinatie van bio-, nano-, informatie- en her-sentechnologie zou opleveren. Het rapport voorspelt spectaculaire mogelijkheden. Zo zouden we op den duur met geavanceerde en trefzekere gentechnologie mooiere, slimmere, sterkere en gezondere mensen kunnen “ontwerpen”. Of bijvoorbeeld door microscopische implantaten in het hoofd onze hersenactiviteit monitoren en beheren, en daarmee tevens ons gedrag kunnen sturen. Via die implantaten zouden onze hersenen ook met computers en het internet verbonden zijn, wat weer in een enorme verbetering van onze geestelijke vermogens zou resulteren. Het rapport noemt nog veel meer toepassingen. Het leest als science fiction, alleen is dat het niet, het is “science-prediction”. Daarmee plaatst het rapport de eeuwenoude wensdroom van de mens om aan de goden gelijk te worden in het perspectief van objectieve mogelijkheden. En dat heeft effect gehad. Sinds het rapport verschijnen veel boeken en publicaties die met geestdrift speculeren over het soort supermensen dat we met deze technologieën kunnen creëren. Maar gaat hij er ook echt komen, die supermens?

Er wordt in ieder geval veel geld geïnvesteerd in onderzoek op dat gebied. De commerciële en medische belangen zijn daarnaast ook zo groot dat men wel zal blijven zoeken tot hij er is. De Amerikaanse biofysicus Gregory Stock beweerde onlangs nog dat wat de ruimtewedloop voor de vorige eeuw was, deze eeuw de wedloop om de eerste biomedisch en genetisch verbeterde mens zal zijn.

Misschien zien we hem wel in 2069, honderd jaar na de eerste stappen van Neil Armstrong. Misschien eerder, of toch later, maar als hij er is dan zullen we ons net zo vergapen aan zijn onwaarschijnlijke schoonheid, kracht en intelligentie, als Franz Kafka toen hij in trance opkeek naar Blériot. Na de eerste volgen er waarschijnlijk meer. Geleidelijk aan komt er een punt dat technologische mensverbetering de maatschappelijke norm is. We zullen kunnen kiezen uit een breed scala aan verbeteretechnologieën, waar ieder individu zijn eigen pakket uit mag samenstellen. Het gevolg van al deze technische

ingrepen is dat we ons steeds verder verwijderen van de mens die we bij onze evolutionaire oorsprong waren. En dat niet alleen. Als iedereen zijn eigen verbetertraject kiest, dan nemen de onderlinge verschillen enorm toe. Mensen onderscheiden zich dan niet meer door etniciteit van elkaar, maar door hun "techniciteit". En de variatie daarin zal zowel in de breedte als in de diepte zodanig verschillen, dat we op den duur niet meer van één of dé mensheid kunnen spreken.

Zoals Blériot destijds de vaste grond onder onze voeten ontsteeg, zo zullen wij met behulp van diezelfde techniek ooit aan onszelf ontsijgen. De mens heft zichzelf op, en lost op in een pluriformiteit aan intelligente levensvormen. Het is een paradoxale bestemming, maar een die besloten ligt in zijn wezen als vrij en creatief dier.

FROM ETHNICITY TO TECHNICITY

Marcel Zuijderland

"Suddenly, in mid-air, the machine faltered, just shortly, but then he quickly pulled it up again. We down here could only look in trance." So young Franz Kafka wrote when he reported on a demonstration of the French aviation pioneer Louis Blériot, who two years later in 1909 would cross the Channel. Now, about one hundred years later, developments take place which may again evoke that feeling of surprise and awe.

In 2002 the report *Converging Technologies for Improving Human Performance* was published in the US, a research of possibilities that would result in the combination of bio, nano, information and brain technology. The report predicts spectacular possibilities. In future it would be possible to "design" more beautiful, keener, stronger and healthier people by means of advanced and accurate genes technology. Or, for instance by microscopic implantations in the head, to control and monitor our brain activity and therewith our behavior. Through those implantations our brains would be connected with computers and the internet, which again would result in an enormous improvement of our intellectual faculties. The report mentioned a lot more applications. It reads as science fiction but it isn't, it is "science prediction". Therewith the report places the centuries old dream of mankind to become equal to the gods in the perspective of objective possibilities. And that proved to be effective. Since the report a lot of books and publications appear which enthusiastically speculate about the kind of super beings we can create with these technologies. But will het indeed be created, this superman?

In any case much money is invested in research in this area. Apart from that the commercial and medical interests are so high that research will go on until he is found. The American bio physician Gregory Stock claimed even recently that what had been the space race in the past century will this century be the race for the first biomedical and genetically developed man.

Maybe we shall see him in 2069, one hundred years after Neil Armstrong first landed on the moon. Maybe earlier, maybe later. But when he is there we shall gape in admiration at his incredible beauty, power and intelligence just like Franz Kafka did when he fell into trance watching Blériot. After the first one more will probably follow. Gradually the point will be reached when technological improvement of man is the social standard. We shall be able to choose from a wide range of improvement technologies from which each individual can compose the kit he requires. The consequence of all these technological interventions will be that we drift further and further away from the human being we were originally. And not only that. If everyone chooses his own individual improvement path, our mutual differences will increase enormously. People will no longer distinguish themselves for ethnic but rather for technical differences. And the variety will differ both widthwise and in depth to such an extent that in the long run there won't be able to speak of one or "the" human race anymore.

Just like Blériot rose up from the earth we shall one day rise up beyond ourselves by means of that same technique. Man raises himself and dissolves in a multiformity of intelligent forms of life. It is a paradoxical destination but one that is inherent in his nature as a free and creative animal.

WHAT IS UP?

Urbanscreen

Dit creatieve bedrijf ontwerpt en produceert media-installaties afgestemd op de wensen van de klant met gebruikmaking van hoge artistieke normen en stilistische apparatuur, een ruime bouwkundige achtergrond en een consistente professionele afwerking, waardoor perfecte impressies worden gecreëerd.

Uitgangspunt van elke installatie is de architectuur, of liever gezegd het oppervlak waarop deze wordt geprojecteerd. De ruimtelijke context, de thematische toevoeging aan het object en de context van de uitvoering zijn aan elkaar gekoppeld en vormen de centrale drijfkracht achter elke creatie. Door intensieve ervaring op het gebied van toneelarchitectuur heeft Urbanscreen een proces voor custom-made projectie ontwikkeld: de *Lumentekstur*. Door middel van exacte metingen wordt de projectie exact en uniek afgestemd op de plek, waardoor een directe referentie op en interactie met de achtergrond ontstaat. *Lumentekstur* is niet alleen een technisch proces maar ook een fundamentele aanpak binnen het werkproces geworden. De superpositie van materiaalstructuren met een custom-made virtuele huid opent de weg voor een creatief potentieel, dat intensief wordt vervolgd. *Lumentekstur* is derhalve een essentieel instrument en thema van Urbanscreen, waarbij de architectuur als actieve en leidende artiest wordt gebruikt.

WHAT IS UP?

Urbanscreen

This creative company conceives and produces custom-made media installations using high artistic standards and stylistic devices, a spacious architectural background and a consistently professional completion; in doing so, creating outstanding impressions.

Every installation's central starting point is the architecture, or more generally said, the surface which it is projected on. The spatial context, the thematic addition to the object and the context of the performance interconnect, becoming the central driving forces behind any creation. Through intensive experience of staging architecture they have developed a procedure for a custom-made projection called *Lumentekstur*. Through exact measuring the projection is adapted precisely and unique for one locality which provides direct reference to and interaction with the background. Thus, besides being a technical process, *Lumentekstur* has also become the fundamental approach within their working process. The superposition of material structures with a custom-made virtual skin opens up a creative potential, which is pursued intensely. Hence, *Lumentekstur* represents the central tool and topic of Urbanscreen staging the architecture as an active performer and leading actor.

LOCATIE De Pakkerij, Oude Markt
 DATUM 25 september 2010
 AANVANGSTIJD 21.00 uur
 PRIJS gratis

HET RECITAL-PAVILJOEN

Dré Wapenaar

Op de lege kavels van de Museumlaan verrijzen tijdens GrensWerk drie tijdelijke paviljoens. Het *Recitalpaviljoen* van Dré Wapenaar is er één van. In zijn *Recitalpaviljoen* komen beeldende kunst, ontwerp, architectuur en uitvoering bij elkaar. Verschillende disciplines vormen zo een "totaalsculptuur". Het publiek zit van alle kanten rondom de musici waardoor je met recht kunt spreken van een dialoog tussen uitvoerend musicus en toehorend publiek.

Het werk van Dré Wapenaar bevindt zich op het grensgebied van architectuur, design en beeldhouwkunst. Het werk is het resultaat van een onderzoek naar de wijze waarop groepen en individuele mensen zich tot elkaar verhouden. Tenten, met de universele taal die ze spreken, geven bij uitstek de mogelijkheid om deze verhouding op diverse manieren vorm te geven.

In het *Recitalpaviljoen* van Dré Wapenaar zullen van 7 tot en met 10 oktober diverse concerten gegeven worden. Het programma is in overleg met Dré Wapenaar samengesteld om muziek en paviljoen goed op elkaar te laten aansluiten. Zie pagina 44 en 45.

THE RECITAL PAVILION

Dré Wapenaar

On the empty lots at Museumlaan three temporary pavilions will be built during GrensWerk. One of them is the Dré Wapenaar *Recital Pavilion*. In his pavilion visual arts, design, architecture and execution will come together. Thus a "complete sculpture" will be formed from different disciplines. The audience sits around the musicians so as to create a dialogue between the musician and the audience.

The work of Dré Wapenaar lies in the border area between architecture, design and sculpture. His work is the result of research into the way in which groups of people and individuals are related. Tents, with their universal language, are a unique possibility to express this relationship in various forms.

In the *Recital Pavilion* of Dré Wapenaar several concerts will take place from 7 through 10 October. The program has been established in consultation with Dré Wapenaar so as to come to a good connection between the music and the pavilion. See pages 44 and 45.

LOCATIE Cultuurmijl / Museumlaan

DATUM 7 t/m 10 oktober 2010

AANVANGSTIJD zie concerten, pagina 44 en 45

PRIJS €15.00 avondconcerten, lunchconcerten zijn gratis

LUNCHCONCERTEN IN HET RECITALPAVILJOEN

Het Recitalpaviljoen van Dré Wapenaar is al een kunstwerk op zich (meer info op pagina 43). Van 7 tot en met 10 oktober zullen er iedere dag gratis lunchconcerten gegeven worden. Deze concerten worden verzorgd door studenten van het ArteZ Conservatorium en leerlingen van De Muziekschool Twente.

ARTEZ CONSERVATORIUM

Astrid Krause, mezzo-sopraan
Irina Rozhneva, piano
donderdag 7 oktober

Aleksandra Kaspara, cello
Liga Vilmane, clavecimbel
vrijdag 8 oktober

Hanumi Saxophone Quartet:
Simon Brew, Harmke Seinen,
Michael Jamieson, Lukas Stappenbeck
Zaterdag 9 oktober (borrelconcert)

DE MUZIEKSCHOOL TWENTE

Op 9 en 10 oktober zullen getalenteerde leerlingen van zich laten horen. In ieder geval zal het prijswinnende jeugdkoor Multiple Voices onder leiding van Lucy Oude Elferink optreden en de getalenteerde pianoleerlingen van Michail Markov.

Meer informatie www.grenswerk.nl

LUNCH CONCERTS IN THE RECITAL PAVILION

The Recital Pavilion of Dré Wapenaar is a piece of art in itself (for more information see page 43). From 7 through 10 October there will be free of charge luncheon concerts every day by students of the ArteZ Academy of Music and of the Music School Twente.

ARTEZ ACADEMY OF MUSIC

Astrid Krause, mezzo-soprano
Irina Rozhneva, piano
Thursday, 7 October

Aleksandra Kaspara, cello
Liga Vilmane, harpsichord
Friday, 8 October

Hanumi Saxophone Quartet:
Simon Brew, Harmke Seinen,
Michael Jamieson, Lukas Stappenbeck
Saturday, 9 October

MUSIC SCHOOL TWENTE

On the 9th and 10th October talented students will perform. In any case the prize winning youth choir Multiple Voices, under the direction of Lucy Oude Elferink and the talented piano students of Michail Markov.

More information www.grenswerk.nl

AVONDCONCERTEN IN HET RECITALPAVILJOEN

ANNA ENQUIST & IVO JANSSEN

Anna Enquist leest voor uit haar roman *Contrapunt*, waarvan de structuur gebaseerd op de *Goldbergvariaties* van Johann Sebastian Bach. In de voorstelling *Contrapunt/GBV* voert Ivo Janssen dit werk integraal uit zonder de (door Bach wel voorgeschreven) herhalingen. Fragmenten uit het boek worden op de bijpassende plaatsen voorgelezen waardoor tekst en muziek een verbinding met elkaar aangaan. Donderdag 7 oktober

DRÉ WAPENAAR & PETER VAN RUSSEN GROEN

Dré Wapenaar treedt samen met advocaat Peter Van Russen Groen op in zijn paviljoen. Zij zullen het bekende pianoconcert *Canto Ostinato* van Simeon ten Holt ten gehore brengen in een versie voor twee piano's. Vrijdag 8 oktober

RALPH VAN RAAT

Pianist Ralph van Raat is komend seizoen artist in residence bij het Nationaal Muziekkwartier. Hij treedt over de hele wereld op en is docent hedendaagse pianomuziek aan de conservatoria in Amsterdam en Utrecht. Ook hij zal optreden in het paviljoen van dré Wapenaar. Programma: Erkki-Sven Tüür: *Piano Sonata*, John Adams: *China Gates*, Joep Franssens: *Between the Beats* en *Old Songs*, *New Songs*. Zaterdag 9 oktober

VAN DINGSTEE KWARTET

Daan Manneke componeerde speciaal voor het Van Dingstee Kwartet een nieuw strijkkwartet: *Arc III/La Flèche*. Als hommage aan Bach bewerkte hij daarom vier orgelkorale voor strijkkwartet. Het programma wordt afgesloten met het strijkkwartet *Intieme Brieven* van Leos Janáček. Zondag 10 oktober

EVENING CONCERTS IN THE RECITAL PAVILION

ANNA ENQUIST & IVO JANSSEN

Anna Enquist reads from her own novel *Contrapunt*. The structure of the book is based on the *Goldberg variations* of Johann Sebastian Bach. During *Contrapunt/GBV* Ivo Janssen carries out this work integrally without the repetitions prescribed by Bach. Parts of the book are read at matching places, making text and music fuse. Thursday, 7 October

DRÉ WAPENAAR & PETER VAN RUSSEN GROEN

Dré Wapenaar together with lawyer Peter Van Russen Groen in his pavilion. They will play the famous piano concerto *Canto Ostinato* by Simeon ten Holt in a version for two pianos. Friday, 8 October

RALPH VAN RAAT

Pianist Ralph van Raat will be the resident artist with the Nationaal Muziekkwartier in Enschede. He performs all over the world and is a teacher for contemporary piano music at the academies of music at Amsterdam and Utrecht. Programme: Erkki-Sven Tüür: *Piano Sonata* John Adams: *China Gates* Joep Franssens: *Between the Beats* (piano & tape) en *Old Songs*, *New Songs* (piano & tape) Saturday, 9 October

VAN DINGSTEE KWARTET

Daan Manneke composed a new string quartet especially for the Van Dingstee Quartet: *Arc III/La Flèche*. As a homage to Bach he transcribed four organ chorals for string quartet. The program is closed of with the string quartet *Intimate Letters* by Leos Janáček. Sunday, 10 October

LOCATIE Cultuurmijl, Recitalpaviljoen Dré Wapenaar

DATUM 7 t/m 10 oktober lunchconcerten en 9 oktober borrelconcert ArteZ

AANVANGSTIJD Lunchconcerten 12.30 uur, borrelconcert ArteZ 16.30 op 9 oktober 2010

PRIJS gratis

LOCATIE Cultuurmijl, Recitalpaviljoen Dré Wapenaar

DATUM 7 t/m 10 oktober 2010

AANVANGSTIJD 20.00 uur

PRIJS €15,00

DIVINE

Een sensueel paviljoen
Theo Reitsema & Studio Roosegaarde |
Architectuurcentrum Twente

Voor het tweede tijdelijke paviljoen aan de Cultuurmijn nodigde architect Theo Reitsema de kunstenaar Daan Roosegaarde uit. Samen ontwierpen zij Divine, een interactief paviljoen bestaand uit licht en technologie dat een sensuele relatie aangaat met zijn bezoekers. Het ontwerp is geïnspireerd op de architectuur van Gerrit Rietveld en Mies van der Rohe en trekt dit door naar de 22ste eeuw. Divine reageert op haar bezoekers en hun bewegingen. De ruimte komt tot leven en verandert in uiterlijk en gedrag. Hiervoor wordt een speciaal 'smart material' gebruikt dat van zwart naar transparant kan veranderen. Als sensueel paviljoen van de 22ste eeuw gebruikt het de zintuigen van de bezoekers om architectuur te verpersoonlijken.

Theo Reitsema en zijn bureau Reitsema & partners proberen voor elk ontwerp de essentie van de opgave te zoeken en deze te vertalen naar krachtige concepten. Reitsema heeft verschillende prijzen gewonnen waaronder de tweede Archiprix 2005. Hij is deeltijd docent aan de Academie voor bouwkunst Arnhem en aan de Dessau Institute of Architecture Bauhaus. Technologie op een zintuiglijke manier gebruiken is het kenmerk van kunstenaar Daan Roosegaarde en zijn Studio Roosegaarde. Zijn recente kunstwerken zijn reeds tentoongesteld in Tate Modern, National Art Center Tokyo, Oerol Festival en nu dus een première in Enschede.

DIVINE

A sensual pavilion
Theo Reitsema & Studio Roosegaarde |
Architecture Centre Twente

For the second temporary pavilion at Cultuurmijn the architect Theo Reitsema invited the artist Daan Roosegaarde. Together they designed Divine, an interactive pavilion consisting of light and technology taking its visitors in a sensual direction. The design is based on the architecture of Gerrit Rietveld and Mies van der Rohe, taking it into the 22nd century.

Divine reacts to its visitors and their movements. The room is brought to life and changes in appearance and behavior. For this a special 'smart material' is used which can change from heavy to transparent. As sensual pavilion of the 22nd century it used the senses of the visitors to personalize architecture.

The Reitsema and his office Reitsema & Partners try for every design the essence of the task and to translate this into powerful concepts. Reitsema won different prizes among which the second Archiprix 2005 He is a part-time teacher at the Academy for Architecture in Arnhem and at the Dessau Institute of Architecture Bauhaus. To use technology in a sensual way is characteristic for the artist Daan Roosegaarde and his studio Roosegaarde. His recent works were already exposed in Tate Modern, National Art Center Tokyo, Oerol Festival and are now here at Enschede.

GrensWerk heeft samen met het Architectuurcentrum Twente opdracht gegeven aan jonge architecten om de Cultuurmijn op te luisteren met tijdelijke paviljoens. Dit heeft geleid tot twee nieuwe paviljoens, waarin architecten en beeldend kunstenaars samenwerken.

NIGHT AT THE MUSEUMLAAN

Paviljoen van Rick Bruggink & Marko Matic (IAA Architecten, Enschede),
Aneta Grzeszykowska & Jan Smaga
(Warschau)

Night at the Museumlaan is ontstaan uit een samenwerking tussen twee jonge Enschedese architecten uit Enschede en een kunstenaarsduo uit Polen.

Volgens de ontwerpers creëren de huidige villa's aan de Museumlaan in Enschede met elkaar al de sfeer van een expo-terrein, waarbij iedere villa een soort paviljoen is. Zij willen daar tijdens GrensWerk een paviljoen / hotel aan toevoegen. Dit paviljoen biedt mensen de mogelijkheid ook eens te ervaren hoe het is om aan de Museumlaan te slapen. Tijdens het festival is het daarom mogelijk een kamer te boeken in het paviljoen.

In tegenstelling tot de andere huizen langs deze straat is dit huis opengewerkt. Vanaf de straat kijkt men in de kamers, waardoor de bewoners van het huis onderdeel worden van het schouwspel.

NIGHT AT THE MUSEUMLAAN

Pavilion by Rick Bruggink & Marko Matic (IAA Architecten, Enschede),
Aneta Grzeszykowska & Jan Smaga
(Warsaw)

Night at the Museumlaan is the result of a cooperation between two young architects from Enschede and an artist duo from Poland.

According to the designers the present villas at Museumlaan in Enschede together already create an expo-area, in which each villa is a kind of pavilion. During GrensWerk they wish to add one more pavilion / hotel. This pavilion would offer people the possibility to experience what it is like to sleep at Museumlaan. For that purpose one can book a room in the pavilion during the festival.

Contrary to the other houses on this street, this house will be an open house. From the street one can look into the rooms which makes the inhabitants of the house actors in a play.

LOCATIE Cultuurmijl, Museumlaan

DATUM 25 september t/m 12 oktober 2010

AANVANGSTIJD Non-stop, overnachting alleen na boeking

PRIJS Meer informatie www.grenswerk.nl

KLACHTENKOOR

Inwoners van Overijssel & Euregio

Het eerste Choir of Complaints ontstond in 2005 naar een idee van Tellervo Kalleinen en Oliver Kochta-Kalleinen. Zij wilden de energie die mensen in geklaag stoppen, transformeren naar iets energiek en positiefs. De gedachte voor een klachtenkoor was geboren en werd in Birmingham opgericht. De deelnemers - gevonden door flyers en posters - begrepen het project instinctief. Een locale muzikant maakte een compositie. Het project sloeg wereldwijd aan en Kalleinen en Kochta-Kalleinen werden overal gevraagd om de klachten van de mensen te transformeren en op muziek te zetten.

Voor GrensWerk hebben kinderen en volwassenen diverse klachten ingediend. Deze hebben we verzameld en de inzenders gaan hier zelf in het Twents over zingen in een echt "neulkoor". Er zullen een Nederlands/Duits koor voor volwassenen en een kinderklachtenkoor gevormd worden. Martijn Bakker, docent aan De Muziekschool Twente, zal zich ontfemen over het kinderklagkoor en hij heeft hiervoor een compositie en tekst gemaakt. Frank Deiman, docent aan het ArtEZ Conservatorium, zal het Nederlands/Duitse koor voor volwassenen voor zijn rekening nemen. Beide koren zullen diverse malen optreden in de binnenstad van Enschede. U kunt dan zelf ervaren, dat het verzamelen van klachten en hierover gaan zingen, een heel positieve wending kan krijgen.

CHOIR OF COMPLAINTS

Residents of Overijssel & Euregio

The first Choir of Complaints was founded in 2005 after an idea of Tellervo Kalleinen and Oliver Kochta-Kalleinen, who wanted to transform the energy people spend on complaining into something energetic and positive. The idea for a choir of complaints was born and the first choir was founded in Birmingham. The participants, found through flyers and posters, instinctively understood the project. The project was a worldwide success and Kalleinen and Kochta-Kalleinen were asked everywhere to transform people's complaints into music.

For GrensWerk children and adults submitted various complaints, about which they are going to sing in the local dialect in a real choir ("neulkoor"). There will be a Dutch/German adults' and children's choir for complaints. Martijn Bakker, teacher at the Music School of Twente, will take care of the children's choir for which he already made a composition and the text. Frank Deiman, teacher at the ArtEZ Conservatory will deal with the Dutch/German adults' choir.

Both choirs will give several performances in the centre of Enschede. You'll experience that it will be worth the while to collect your complaints and to sing about them.

LOCATIE Binnenstad Enschede (meer info op www.grenswerk.nl)

DATUM 2 & 3 oktober 2010

AANVANGSTIJD 11.00, 13.00, 15.00 uur (beide dagen)

PRIJS gratis

WORKSHOPS, MASTER-CLASSES & TALKSHOWS

Tijdens GrensWerk vinden diverse educatieve en randprogramma's plaats voor kinderen en volwassenen.

ETHEL & THE GAMELAN

Rondom de twee concerten (zie pagina 27 en 29) op zaterdag en zondag zijn diverse activiteiten georganiseerd.

GAMELAN WORKSHOPS

Vijf docenten en vijf studenten van de afdeling muziek van de Universiteit uit Yogyakarta zijn in het kader van een uitwisselingsproject in Nederland. Zij bespelen samen de gamelan en met popstudenten van het ArtEZ Conservatorium zullen zij de boeiende confrontatie van een traditioneel instrument als de gamelan met de nieuwe geluiden van de pop aangaan. 28 en 30 september, 10.00- 16.00 uur. Gratis toegankelijk voor bezoekers. Locatie: Stadsschouwburg, Nationaal Muziekkwartier.

GAMELAN4KIDS

In samenwerking met De Muziekschool Twente is een basisschoolproject opgezet waarin de kinderen kennis maken met de Indonesische klanken, gepresenteerd in de verhalen van de Wajangpoppentraditie. Vrijdag 1 oktober, besloten activiteit.

WORKSHOPS, MASTER-CLASSES & TALK SHOWS

During GrensWerk there are various educative and other programs for children and adults.

ETHEL & THE GAMELAN

Various activities during the two concerts (see page 27 and 29) on Saturday and Sunday.

GAMELAN WORKSHOPS

Five teachers and five students of the Music School at the University of Yogyakarta are in the Netherlands within the framework of an exchange program. Together with pop students of the ArtEZ academy of music they will play the gamelan. A traditional instrument together with the new sounds of pop music. 28 and 30 September, 10.00 to 16.00 hrs. Free of charge. Location: Stadsschouwburg, Nationaal Muziekkwartier.

GAMELAN4KIDS

Together with the Music School Twente a project has been organized for primary school pupils, so as to introduce them to the Indonesian music. Presentation in stories of the Wajang tradition. Friday, 1 October, closed activity

ETHEL MASTERCLASSES

Het strijkkwartet ETHEL zal masterclasses verzorgen voor studenten van het ArtEZ conservatorium. Deze masterclasses zijn gratis toegankelijk voor publiek. 4 en 5 oktober van 10.00 -15.00 uur. Locatie: Muziekcentrum, Nationaal Muziekkwartier

INSPIRATIEDAG TWENTSE PAUZELANDSCHAPPEN DOOR ARCHITECTUURCENTRUM TWENTE

Een project voor aankomende ontwerpers op het gebied van architectuur, stedenbouw, landschap, maar ook beeldende kunst en podiumkunst. De ontwerpers hebben ideeën voor lege plekken in de stad. Deze resulteren in een ruimtelijk ontwerp, een demonstratie, een performance of statement. Inspiratiedag over deze masterclass vindt plaats op 6 oktober van 10.30-14.45 uur. Vrij toegankelijk voor geïnteresseerden. Meer informatie: www.architectuurcentrumtwente.nl

X-IT WAGNER/Spin-Da-Ring

X-it Wagner een x-tra edition van de X-it phoenix serie, "the alternative danceparty" van Atak. De X-it, een plek voor alle stijlen en genres, met speciaal voor deze avond de 10 finalisten van *Spin-Da-Ring*, remix contesten en een gast DJ. www.spin-da-ring.nl, ook voor als je mee wilt doen!! Locatie: Atak. 7 oktober, aanvang: 19.30/23.00 uur. Prijs: € 2,- vanaf 23.00 uur.

MUSEUMCONGRES

Op 7 en 8 oktober vindt het landelijke museumcongres plaats, ditmaal in het Nationaal Muziekkwartier in Enschede. Thema van dit jaar is heel toepasselijk *Nu nog beter: Musea en innovatie*. Besloten activiteit.

ETHEL MASTERCLASSES

The string quartet ETHEL will give masterclasses for students of the ArtEZ academy of music. These master classes are open to the public. Free of charge. 4 and 5 October 10.00-15.00 hrs. Location: Muziekcentrum, Nationaal Muziekkwartier

INSPIRATION DAY TWENTSE PAUZELANDSCHAPPEN BY THE ARCHITECTURE CENTRE TWENTE

A project for future designers in architecture, urban development, landscape, visual arts and stage art. The designers have ideas for empty places in the town. These result in urban designs, a demonstration and performance of a statement. Inspiration day takes place on 6 October, 10.30-14.45 hrs. More information: www.architectuurcentrumtwente.nl

X-IT WAGNER/Spin-Da-Ring

X-it Wagner is an x-tra edition of the X-it phoenix series, "the alternative dance party" of Atak. The X-it, a place for all styles and kinds. Especially for this evening the 10 finalists of the *Spin-Da-Ring*, remix contests, a guest DJ. www.spin-da-ring.nl, also for those who want to participate! Location: Atak. 7 October, 19.30/23.00 hrs Entrance: € 2,- as from 23.00 hrs

MUSEUM CONGRESS

The national museum congress will take place on 7 and 8 October in the Nationaal Muziekkwartier in Enschede. The theme for this year: *Even better now: museums and innovation*. Closed activity.

TALKSHOWS

In samenwerking met Kunstenfestival GrensWerk organiseert dAcapo twee talkshows over creativiteit in kunst en wetenschap.

In *Onmogelijk! [Impossible!]*, praten kunstenaars en wetenschappers over wat hen beweegt het (schijnbaar) onmogelijke te realiseren. Filip Jonker bouwde een kartonnen sleepboot en vaart ermee naar Engeland, Georges Perec schreef een boek, waar de letter e niet in voorkomt. Guido van de Wiel vertaalde dit boek naar het Nederlands. Francis Alijs verplaatste een duin in Peru. Wat bezielt deze mensen? Onder andere Filip Jonker en Guido van de Wiel vertellen over hun motivatie, het proces en het uiteindelijke resultaat. Met beeldmateriaal van *When faith moves mountains* van Frances Alijs.

De tweede talkshow *Bio Art* gaat over grenzen verleggen door het gebruik van nieuwe technieken. Door de ontwikkelingen in de biomedische wetenschap is het mogelijk genen en daarmee levende organismen te manipuleren. Hier opent zich ook een nieuw terrein voor de kunstenaar: biogenetisch ontwerpen. Deelnemers zijn beeldend kunstenaar Joris Laarman (ov) en animatiefilmmaker Floris Kaayk. Tevens is Dr. Ir. Jan de Boer (Universiteit Twente) te gast bij deze innovatieve talkshow met een filosofische bijdrage van Marcel Zuijderland.

Aansluitend kan het publiek de expositie van Joris Laarman bezoeken in de Fabrieksschool aan de Noorderhagen.

TALK SHOWS

In cooperation with the Arts Festival GrensWerk, dAcapo organizes two talk shows about creativity in art and science.

In *Onmogelijk! [Impossible!]*, artists and scientists speak about what moves them to achieve the (seemingly) impossible. Filip Jonker built a cardboard towboat and sailed it to England, and Guido van de Wiel prepared the Dutch translation of a book by Georges Perec, in which book the letter 'e' is never used. In Peru, Francis Alijs moved a dune.

What drives these people? Filip Jonker, Guido van de Wiel and others speak about their motivations, the process and the final result, accompanied by visual material from Frances Alijs's *When faith moves mountains*.

The second talk show *Bio Art* addresses pushing boundaries with the use of new technologies. Developments in biomedical science mean it is now possible to manipulate genes and, as a result, living organisms. This also opens up new territory for artists: biogenetic design. The guests at this innovative talk show are visual artist Joris Laarman (to be confirmed), animation-film producer Floris Kaayk, Dr Jan de Boer (University of Twente) and Marcel Zuijderland, who will offer a philosophical viewpoint.

Following the talk show, the audience is invited to visit Joris Laarman's exhibition in the old school building Fabrieksschool aan de Noorderhagen.

LOCATIE MAC Berlijn

DATUM 29 september 2010 (Onmogelijk!) en 6 oktober 2010 (Bio Art)

AANVANGSTIJD 19.30 uur

PRIJS gratis

Berlijn

Media Art Café

FESTIVALCAFÉ MAC BERLIJN

Een echt festival kan natuurlijk niet zonder een centrale ontmoetingsplaats, waar kunstenaars, bezoekers en medewerkers elkaar treffen. *MAC Berlijn* is in 2010 het festivalcafé van GrensWerk. Gelegen op de hoek van het Stationsplein en de Korte Hengelosestraat, dus gemakkelijk te bereiken voor iedereen. Voor een drankje, een goed gesprek of na afloop van een tentoonstellingsbezoek of een voorstelling. Tijdens GrensWerk vindt er bovendien een aantal activiteiten plaats, waaronder een tentoonstelling, talkshows en muziekoptredens.

MAC Berlijn is dé ontmoetingsplek voor creatievelingen uit de kunst, de architectuur, het bedrijfsleven en de politiek in Enschede. *MAC Berlijn* biedt iedereen die op het gebied van media, beeldende kunst of anderszins iets aan een groot publiek wil tonen of ten gehore wil brengen, de mogelijkheid de zaalruimte te gebruiken. *MAC Berlijn* zorgt voor licht, geluid, projecties, gratis internet en natuurlijk voor de inwendige mens. Elke dag is er een uitgebreid lunchbuffet waar je je eigen broodje kunt maken.

FESTIVALCAFÉ MAC BERLIJN

A real festival must of course have a central meeting point where artists, visitors and participants meet. In 2010, *MAC Berlijn* is the GrensWerk festival café. *MAC Berlijn* is situated at the corner of Stationsplein and Korte Hengelosestraat. Easily reachable for everyone. For a drink, a good conversation or after a visit to an exhibition or the theatre. During GrensWerk the café also has a number of activities, like an exhibition, talkshows and musical performances.

MAC Berlijn is the outstanding café for creative people in arts, architecture, business life and politics in Enschede. *MAC Berlijn* offers rooms for everybody who wants to show or announce something in the area of arts or otherwise to the public. *MAC Berlijn* takes care of light, sound, projections, free of charge internet facilities and of course drinks and food. Every day *MAC Berlijn* offers an extensive lunch buffet where you can compose your own sandwich.

KAARTVERKOOP

TICKET SALE

Kaarten voor GrensWerk kunt u kopen:

- via www.grenswerk.nl
- bij de **festivalkassa** in het Nationaal Muziekwartier, Wenninkgaarde 40-42, Enschede, geopend van ma t/m za van 12.00 tot 17.00 uur. In de zomer van ma 21 juni tot ma 30 augustus van 12.00 tot 15.00 uur (zaterdagen gesloten!). De kassa's van de Stadsschouwburg, het Muziekcentrum en de Twentehallen zijn tevens geopend vanaf een uur voor aanvang, andere locaties vanaf een half uur voor aanvang.
- telefonisch via 053-485 85 00 (voor openingstijden: zie festivalkassa).
- toegangskaarten voor musea zijn niet in de voorverkoop verkrijgbaar.

Wanneer u online bestelt, kunt u kiezen om zelf uw E-ticket thuis te printen of uw kaart thuisgestuurd te krijgen. Reserveert u telefonisch, dan krijgt u uw kaarten thuisgestuurd.

You can buy tickets for GrensWerk:

- through www.grenswerk.nl
- at the **festival box office** in the Nationaal Muziekwartier, Wenninkgaarde 40-42, Enschede. Open Monday through Saturday from 12 to 5. In the summer from Monday 21st June till Monday 30th August from 12 to 3 (closed on Saturdays!) The box offices of Stadsschouwburg, Muziekcentrum and Twentehallen open one hour, other locations half hour before the performance starts.
- by telephone: 0031 (0) 53-485 85 00 (for opening hours: see festival box office).
- tickets for museums cannot be booked in advance.

When you book online you can choose to print your E-ticket at home or to receive your ticket by mail. Tickets booked by telephone will be forwarded to your home address.

ARRANGEMENTEN

ARANGEMENTS

Vindt u het moeilijk om te kiezen?

Of wilt u het uzelf makkelijk maken en alles in één keer regelen? Kies dan voor een van onze drie arrangementen.

HIGHLIGHTS

In dit arrangement combineert u twee hoogtepunten uit het festival van dit jaar. U gaat naar de wonderschone opera *Anæsthesia* van de Berlijnse groep Nico & the Navigators & Franui en bezoekt de tentoonstelling *Beter dan God* in het museum TwentseWelle. U overnacht in een hotel in of buiten de stad.

AVONTUUR

Houdt u van een beetje avontuur en laat u zich graag verrassen? Kies dan het arrangement Avontuur. Met een spannende voorstelling, een bezoek aan één of meerdere tentoonstellingen plus een overnachting in het hotel *Night at the Museumlaan*.

DIE WALKÜRE

De opera *Die Walküre* is het tweede deel uit de *Ring des Nibelungen* van Wagner. In combinatie met een toegangskaart kunt u een overnachting boeken in een aantal hotels in Enschede.

Interesse? Kijk voor de uitgebreide beschrijvingen en om te reserveren op www.grenswerk.nl

Do you find it hard to choose?

Or would you like to simplify things by arranging everything at once? In that case you can choose one of our three arrangements.

HIGHLIGHTS

By choosing this arrangement you combine two highlights of this year's festival. You'll see the beautiful opera *Anæsthesia* of the Berlin group Nico & the Navigators & Franui and visit the exhibition *Beter dan God* (better than God) in the museum TwentseWelle. You'll stay in a hotel in our outside town.

ADVENTURE

You like adventure and surprises? Then choose the Adventure arrangement, with an exciting performance, a visit to one or more exhibitions plus a night in the hotel *Night at the Museumlaan*.

THE VALKYRIE

The opera *The Valkyrie* is the second part of Wagner's *The Ring of the Nibelung*. Together with the ticket you can book a night in a number of hotels in Enschede.

Interested? Go to www.grenswerk.nl for more information and bookings.

PROGRAMMAOVERZICHT

pagina	ZA 25/09	ZO 26/09	MA 27/09	DI 28/09	WO 29/09	DO 30/09	VR 01/10	ZA 02/10	ZO 03/10
07	Beter dan God						11.00-17.00	11.00-17.00	11.00-17.00
09	De Furie Filip Jonker	opening. 15.30	11.00-17.00	11.00-17.00	11.00-17.00	11.00-17.00	11.00-17.00	11.00-17.00	11.00-17.00
11	Over Leven Joris Laarman	14.00-18.00		14.00-18.00	14.00-18.00	14.00-18.00	14.00-18.00	14.00-18.00	14.00-18.00
13	Mogen wij ook tijdelijk (...)?	11.00-17.00				11.00-17.00	11.00-17.00	11.00-17.00	11.00-17.00
19	Anæsthesia Nico and the Navigators & Franui					20.00	20.00		
21	Die Walküre Nationale Reisopera		Première 14.00		17.00			16.00	
23	Film: Das Rheingold	19.30						11.30	13.00
23	Film: La Danse		15.00			19.30			15.00
25	A game of you Ontroerend Goed	14.00 – 16.00 en 19.00 – 21.00 (ieder half uur)							
27	Ethel & the Gamelan							20.00	
29	Jacob TV-Ethel								15.00
31	Op eigen kracht Schwalbe								
33	The Kilimanjaro Darkjazz Ensemble								
35	Peter en zijn Wolf Orkest van het Oosten								11.30
35	Midzomernachtsdroom Orkest van het Oosten								
41	What is up? Urbanscreen	opening 21.00							
43	Recitalpaviljoen								
47	Divine	non-stop	non-stop	non-stop	non-stop	non-stop	non-stop	non-stop	non-stop
49	Night at the Museumlaan	non-stop overnachting zie pagina 49	non-stop overnachting zie pagina 49	non-stop overnachting zie pagina 49	non-stop overnachting zie pagina 49	non-stop overnachting zie pagina 49	non-stop overnachting zie pagina 49	non-stop overnachting zie pagina 49	non-stop overnachting zie pagina 49
51	Choir of Complaints							11.00, 13.00, 15.00	
53	Gamelan Workshops			10.00-16.00		10.00-16.00	Gamelan4kids (besloten)		
54	ETHEL Master- classes (Artez)								
54	X-it Wagner/ Spin-Da-Ring								
54	Museumcongres								
55	Talkshows				Onmogelijk! 19.30				

MA 04/10	DI 05/10	WO 06/10	DO 07/10	VR 08/10	ZA 09/10	ZO 10/10	MA 11/10	DI 12/10	Locatie
	11.00-17.00	11.00-17.00	11.00-17.00	11.00-17.00	11.00-17.00	11.00-17.00		11.00-17.00	TwentseWelle
	11.00-17.00	11.00-17.00	11.00-17.00	11.00-17.00	11.00-17.00	11.00-17.00		11.00-17.00	Rijksmuseum Twenthe
	14.00-18.00	14.00-18.00	14.00-18.00	14.00-18.00	14.00-18.00	14.00-18.00		14.00-18.00	Fabrieksschool TETEM kunst ruimte
			11.00-17.00	11.00-17.00	11.00-17.00	11.00-17.00			21rozenaal
									Twentehallen
		17.00			16.00			17.00	Stadsschouwburg, Nationaal Muziekkwartier
	19.30								Concordia Cinema
			19.30			15.00			Concordia Cinema
									Tetem 2
									N.t.b.
				20.00	20.00				Muziekcentrum, Nationaal Muziekkwartier
				20.30					Tetem 2
									Atak
									Muziekcentrum, Nationaal Muziekkwartier
				20.00					Muziekcentrum, Nationaal Muziekkwartier
									Oude Markt, De Pakkerij
			12.30 lunchconcerten (zie pagina 44) 20.00 avondconcerten (zie pagina 45) alleen op 9 oktober: 16.30 borrelconcert						Cultuurmijl, Museumlaan
non-stop	non-stop	non-stop	non-stop	non-stop	non-stop	non-stop	non-stop	non-stop	Cultuurmijl, Museumlaan
non-stop overnachting zie pagina 49	non-stop overnachting zie pagina 49	non-stop overnachting zie pagina 49	non-stop overnachting zie pagina 49	non-stop overnachting zie pagina 49	non-stop overnachting zie pagina 49	non-stop overnachting zie pagina 49	non-stop overnachting zie pagina 49	non-stop overnachting zie pagina 49	Cultuurmijl, Museumlaan
									Binnenstad
									Stadsschouwburg, Nationaal Muziekkwartier
10.00/ 15.00	10.00/ 15.00								Atak
			19.30/ 23.00						Muziekcentrum, Nationaal Muziekkwartier
			(besloten)	(besloten)					Muziekcentrum, Nationaal Muziekkwartier
		Bio Art 19.30							MAC Berlijn

LOCATIES / ADRESSEN

1 21rozenaal
Het Rozendaal 21
7523 XG Enschede	10 Paviljoen <i>Divine</i>
Museumlaan
7523 JH Enschede
2 Atak
Willem Wilminkplein 2
7511 PG Enschede	11 Paviljoen <i>Night at the Museumlaan</i>
Museumlaan
7523 JH Enschede
3 Concordia Cinema
Oude Markt 15
7511 GA Enschede	12 <i>Recitalpaviljoen</i>
Museumlaan
7523 JH Enschede
4 De Pakkerij
Oude Markt 24
7511 GB Enschede	13 Rijksmuseum Twenthe
Lasondersingel 129-131
7514 BP Enschede
5 Fabrieksschool TETEM kunstruimte
Kloosterstraat 1
7514 EZ Enschede	14 Stadsschouwburg.
Nationaal Muziekkwartier
Wenninkgaarde 40-42
7511 PH Enschede
6 Grote Kerk
Oude Markt 30
7511 GB Enschede	15 Tetem 2
Hulsmatstraat 35
7523 WG Enschede
7 MAC Berlijn
Stationsplein 1
7511 JD Enschede	16 Twentehallen
De Reulver 120
7544 RT Enschede
[buiten de kaart]
<i>Buslijn vanaf Centraal Station Enschede:
Lijn 2 (Helmerhoek) halte De Reulver uitstappen.
Meer informatie: www.connexxion.nl</i>
8 Museum TwentseWelle
Het Rozendaal 11
7523 XG Enschede	
9 Muziekcentrum,
Nationaal Muziekkwartier
Noorderhagen 27
7511 EK Enschede	

CULTUURMIJL
PARKEERPLAATS

ORGANISATIE

Kunstenfestival GrensWerk
Postbus 795, 7500 AT Enschede
Wenninkgaarde 40-42, 7511 PH Enschede
+ 31 53 4858496
www.grenswerk.nl

FESTIVALORGANISATIE

Yvonne Franquinet *artistiek leider*
Reyn van der Lugt *artistiek leider tot 15-2-2010*
Judith Hartman *zakelijk leider*
Betsy Kok *productieleider*
Fleur Smits *marketing & communicatie*
Evelien Bril *marketing & communicatie*
Gemma Boon *perscontacten*
Usama Farag *bureau assistent*

en vele vrijwilligers

BESTUUR

Dhr. J.G. Kristen *voorzitter*
Dhr. A.E.L.M. Mostart
Dhr. H.G. Mannak
Dhr. J. Diteweg
Dhr. R.K. van der Wal
Mevr. M. van der Steeg

STUURGROEP

Kees van der Meijden
Wilja Jurg
Clemens Mos
Rinze van der Wal

CULTURELE PARTNERS

Het programma van Kunstenfestival GrensWerk is samengesteld door Yvonne Franquinet in samenspraak met Reyn van der Lugt en de vertegenwoordigers van de twaalf culturele partners (waaronder de zes partners van het Nationaal Muziekkwartier):

Architectuurcentrum Twente
ArtEZ Art & Design Enschede
ArtEZ Conservatorium Enschede
Atak
Concordia Kunst & Cultuur
De Muziekschool Twente

Nationale Reisopera
Orkest van het Oosten
Rijksmuseum Twenthe
Stadsschouwburg en Muziekcentrum Enschede
TETEM kunstruimte
TwentseWelle

(CO)PRODUCTIES GRENSWERK

Beter dan God
De Furie
Over Leven
What is up?
Paviljoen *Divine*
Paviljoen *Night at the Museumlaan*
Klachtenkoor
Workshops, masterclasses & talkshows
Masterclass *ETHEL*

COLOFON

Uitgever **Kunstenfestival GrensWerk**
Redactie **Fleur Smits, Yvonne Franquinet, Evelien Bril**
Vormgeving **Judith Hofmann**
Druk **Ipskamp Drukkers**

Fotografie *Beter dan God* - beeld: devrijervandongen, fotografie: Poike Stomps
Mogen we ook tijdelijk... - Sarah van der Pols, verzameling Ron Klein Breteler
Anæsthesia - A.Travascio
Rheingold / La Danse - Amæ 10, verzameling Ron Klein, Breteler, Schiedam
Ethel & the Gamelan - archief Museum Volkenkunde Leiden
Recitalpaviljoen - Dré Wapenaar/Ine Lamers
Paviljoen Divine - Studio Roosegaarde
Workshops, masterclasses en debatten - Floris Kaayk

Met dank aan HillCreek Pictures B.V. voor de vele stockfoto's in dit programma-boekje en onze partners voor de overige foto's.

SUBSIDIËNTEN

GrensWerk wordt mede mogelijk gemaakt door:

Gemeente Enschede

Grenswerte en het Choir of Complaints worden mede mogelijk gemaakt door:

Spin Da Ring is een samenwerkingsproject tussen de partners van het Nationaal Muziekkwartier en de CD-uitleen en wordt ondersteund door de Gemeente Enschede, GrensWerk, SNS Reaal Fonds en het Prins Bernard Fonds.

GRENSWERTE

Choir of Complaints is onderdeel van de manifestatie Grenswerte. Het woord Grenswerte is een samenvoeging van het Nederlandse woord grenswaarden en het Duitse Grenzwerte. In het project Grenswerte staan de grenswaarden in de kunst en het (dagelijks) leven in de Euregio centraal. Grenswerte opent de Euregio voor hedendaagse en experimentele kunst- en cultuurprojecten die een breed publiek aanspreken. De projecten zijn gerelateerd aan de geschiedenis, de lokale verhalen, en de eigenheden en de probleem- en vraagstellingen van de Euregio. Hierbij overschrijdt Grenswerte grenzen. Behalve de letterlijke grens, zoals de nationale grens die door het landschap loopt, onderzoekt Grenswerte ook de grenzen in het denken van mensen, de grenzen in de waarneming en de smaak, maatschappelijke grenzen, of de grensgebieden tussen kunst disciplines, cultuur, wetenschap en toerisme. Kijk voor meer informatie op:

www.grenswerte.eu

Ministerium für Wirtschaft,
Mittelstand und Energie
des Landes Nordrhein-Westfalen

Niedersächsisches Ministerium
für Wirtschaft, Arbeit und Verkehr

EUREGIO

provincie
Gelderland

www.deutschland-nederland.eu

beeld je eens in ...

... het kan in Overijssel.

Aan het aanbod zal het niet liggen. Dat prikkelt de fantasie volop.

Op zoek naar verbeeldingskracht? Kijk voor Kunst, Cultuur en Arrangementen op beeldvanoverijssel.nl

fotografie: Hans Speekenbrink

beeldvanoverijssel.nl

De afsluiter van Overijssels festivalseizoen:

25 sep t/m 12 okt: **GrensWerk** // Enschede

21 okt: **Lantaarnprocessie o.l.v. Dan en Hannah Fox** // Diepenheim

provincie Overijssel

GrensWerk is een jaarlijks kunstenfestival in Enschede waar theater, muziek, beeldende kunst en architectuur in elkaar opgaan. De samenwerkende, culturele instellingen in Enschede zijn het decor van spannende voorstellingen, bijzondere tentoonstellingen en inspirerende ontmoetingen.

De kracht van het festival ligt in de samenwerking van de twaalf betrokken culturele instellingen: er is geen festival in Europa waar beeldende en podiumkunsten op deze manier het hart van het programma vormen.

GrensWerk laat het hele palet van beeldende en podiumkunsten zien: theater, installaties en tentoonstellingen vormen het programma. Kenmerkend is de synthese van meerdere kunstdisciplines tot een totaalwerk waarbij de verschillende kunsten gelijkwaardig naast elkaar staan.

GrensWerk is an annual arts festival held in Enschede (The Netherlands) that brings together theatre, music, fine art and architecture. Various cultural institutions in Enschede have joined forces to form the backdrop for exciting productions, fascinating exhibitions and inspirational encounters.

The strength of the festival lies in the alliance of twelve different cultural institutions. It is the only festival in Europe where a combination of fine arts and performing arts takes centre stage.

GrensWerk showcases the full spectrum of fine and performing arts, with a programme featuring theatre, installations and exhibitions. The festival's trademark is this synthesis of various disciplines within the arts, creating one complete work of art in which each discipline plays an equally important role.

WWW.GRENSWERK.NL